

До 125-ліття від дня народження

Федір Погребенник

Книжкові ілюстрації Богдана Лепкого

Богдан Лепкий, ім'я якого ще тільки відкривають для себе тисячі нових читачів його творів, був не тільки талановитим українським письменником, а й істориком літератури, літературним критиком, перекладачем. І якщо ці грані його творчості ще більш-менш відомі широкому загалу, то про художнє його обдарування знають лише одиниці. У публікації розкривається саме ця грань творчої особистості митця, подаються ілюстровані ним книги.

«Коли б я не був письменником, тоді хотів би бути лише малярем», - сказав Б.Лепкий на відкритті виставки своїх картин 1932 р. в Кракові, організованої в залі товариства «Просвіта» прихильниками таланту митця з нагоди його 60-ліття.

Скромний в оцінці свого літературного й мистецького хисту, відомий уже на той час письменник, який мав за плечима чималі доробок у жанрі портретного живопису, пейзажу, книжкової графіки, цими словами тільки засвідчив бажання віддатися малярству, коли б не присвятив себе літературі. Пензель художника він ставив на друге місце у своєму творчому житті. Так воно і є: саме в літературі найповніше виявилось його обдарування, а точніше, - у поезії і прозі. Та цими гранями не вичерпується талант письменника. Він виступав і як мистецтвознавець, і як художник, а також історик літератури, літературний критик, перекладач.

Виріс Б. Лепкий у родині, де шанували мистецтво, зокрема живопис. Його батько, відомий під псевдонімом Марко Мурава, видав кілька книжок, друкувався як поет і прозаїк у періодичних виданнях Львова. Він мав домашню картинну галерею, часто гостив у своїй оселі маляра Швугера, який зацікавив малого Богдана живописом. Згодом, навчаючись у Бережанській гімназії, хлопець узявся рисувати, і його малюнки прикрашали стіни гімназії. У Бережанах він спілкувався з малярами Стоцьким і Хомиком. Деякий час юнак вивчав мистецтво у Відні, де тоді перебував український художник Микола Івасюк, разом з ним їздив до батьківської оселі на Поділлі, де малював під його керівництвом портрети, пейзажі. У stodолі батька в селі Жукові, де той був священником, обидва влаштували художню майстерню. Але професійне навчання в художній школі було недовгим - Лепкий перейшов на філософський факультет Львівського університету здобувати освіту філолога.

Потяг до малювання все ж не покидав його, чому сприяла і мистецька обстановка Кракова, де він отримав посаду гімназійного вчителя, а пізніше - викладача Ягеллонського університету. Місто з багатими культурними традиціями, де здобували освіту в Академії мистецтв не лише польські, а й українські художники, де творили Осип Курилас, Олекса Новаківський, Іван Северин, Михайло Гаврилко, Михайло Бойчук стимулювало зацікавлення Б. Лепкого щодо живопису, графіки.

У жанрі книжкової графіки Б.Лепкий активно працює в період своєї видавничо-редакторської діяльності

(1915-1923). Перебуваючи під час першої світової війни і після неї у Відні, Вешлярі, Берліні, співпрацюючи із Загальноукраїнською культурною радою та Союзом визволення України й беручи активну участь у випуску українських видань видавництвом Якова Оренштайна, готуючи нові публікації української художньої класики, Б.Лепкий водночас з літературною, науковою справою ілюстрував книги, виступав як художник-графік. Десятки видань вийшли в його художньому оформленні, з його ілюстраціями, віньєтками - з підписами автора і без них. Ось деякі з них: «Слово о полку Ігоревім у віршованих перекладах». Відень, 1915) (віньєтки й заставки Лепкого); «Наша пісня» (Вешляр, 1916) - обкладинка, рисунки й кінцівки його ж); Євген Гребінка. Приказки (Київ - Лейпциг, 1920); «Шляхом волі» (Київ - Лейпциг, 1918); Іван Крилов. «Байки... в переспівах і наслідуваннях Богдана Лепкого» (Київ - Лейпциг, 1918); «Русалка й інші казки братів Грімів» (Київ - Лейпциг, 1919) та інші - всі вони вийшли в світ завдяки Б.Лепкому, з його художніми ілюстраціями, портретами пись-

менників - не лише чорно-білими, а й кольоровими.

У моїй колекції творів письменника є декілька книжкових видань з його ілюстраціями. Тепер це рідкісні видання, збереглося їх небагато, бо належали до заборонених, підпадали під репресії. Ось досить добротне з мистецького погляду видання збірки кuartетів Ф. Колесси, що вийшло у Відні 1915 р. («Воєнні кuartети на мужеський хор, присвячені українським січовим стрільцям». Накладом Загальноукраїнської культурної ради), прикрашене кольоровим малюнком Б. Лепкого, що відбиває характер збірки: на тлі військових атрибутів (бубни й литаври) схрещені козацька шабля і старовинний козацький музичний інстру-

Думна українського хлібороба.

Слова Олександра Колесси.
Мелодія народної пісні.

по-де, рі-де мо-я ми-ла,
рі-де чорна, зо-лото-ре-ди-ла.

ЖУРАВЛІ

слова БОГДАНА музика ЛЬВА ЛЕПКОГО
фортеп'яновий уклад Е. ФОРОСТИНИ.

Товариші

Ви дыш брате мій.

мій

Вид-ля-ла-ли

жу-равлі в ви-рні

кву

в чужині

Publikation des Ukrainischen Kulturrates.

Ukrainisches Liederbuch aus großer Zeit.

Видання Української Культурної Ради.

Ще не вмерла Україна.
Співанник з великих днів.

Впорядкуван і рисунками прикрасив Б. Лепким.

Відень, 1916.

Накладом Української Культурної Ради

мент. Поєднання кольорів червоного й чорного символізує, разом із цифрою 1915, трагізм часу, який відбиває книжка, вміщуючи твори «Тим, що упали» (слова Б.Лепкого), «Жовтнярські похорони» (слова О.Маковея), «Червона калина» та ін.

Одне з найвдаліших ілюстрованих видань поета - збірник «Ще не вмерла Україна» (Співанник з великих днів. Впорядкував і рисунками прикрасив Богдан Лепкий. Відень, 1916. Видання Загальноукраїнської культурної ради), де автор на титулі зазначив свою участь в ілюструванні книжки - до речі, на той час вельми імпозантної за змістом і художнім оформленням.

Цей співанник я придбав у м.Коломиї в кінці 40-х років з великим ризиком для себе. Справа в тому, що вже сама його обкладинка була вкрай небезпечною: прикрашена золотим тризубом на синьому тлі! Книжки з назвою «Ще не вмерла Україна» знищувалися беззастережно, а тут ще й страшний для більшовицької системи тризуб! Багато разів з тремтінням душі я читав пісні, улюблені українськими січовими стрільцями, переглядав рисунки Б.Лепкого, нав'язні лірикою народної пісні, звитягою козацькою і стрілецькою, у вузькому колі друзів співав їх. Коли на філологічному факультеті Чернівецького університету, де я навчався, почалися арешти, і мене допитували співробітники КДБ, довелося деякі книжки спалити, в тому числі обкладинку співанника «Ще не вмерла Україна». Так і досі він без

обкладинки зберігається в моїй бібліотечі як свідок пережитих тяжких часів.

Б.Лепкий мовою рисунка намагався передати настрої тієї чи іншої пісні, її художні образи, інколи переосмислював їх, наближаючи до «великих днів» - величних і трагічних. З цього погляду цікавого переосмислення в рисунку зазнала пісня «Чуєш, брате мій». Оскільки вона набула поширення в новому - стрілецькому - середовищі, автор зобразив загибель на полі брані січового стрільця. Загалом, ілюстрації Б.Лепкого унаочнюють, увиразнюють мотиви народних пісень, вони переважно виконані на доброму професійному рівні, засвідчують хист письменника як художника-ілюстратора.

Б.Лепкий проектував ряд обкладинок до видань української класики (одну з яких репродукуємо).

Людина розмаїтих творчих зацікавлень, письменник, який виступав у різних літературних жанрах, мав чималі здобутки в розвитку рідного слова, Богдан Лепкий залишив значну мистецьку спадщину, зокрема живописну, книжково-графічну, засвідчивши різнобічність свого таланту.

Досі, на жаль, у жодне з видань творів письменника не включено його статті й дослідження з питань мистецтва, не передруковані його портрети, рисунки, ілюстрації до видань, що збіднює уявлення про характер спадщини цього, безумовно, самобутнього митця.

До 75-річчя УНІК

Галина Ковальчук

Видавнича діяльність Українського наукового інституту книгознавства

Український науковий інститут книгознавства (УНІК) розпочав свою діяльність 75 років тому, в жовтні 1922 р. Як перша й головна наукова установа республіки в галузі книгознавства того часу, УНІК започаткував розробку теоретичних і практичних основ вітчизняного книгознавства. Можна цілком впевнено говорити про існування в 20-х роках української школи книгознавства.

Виставки, лекції, підготовка книгознавчих кадрів, міжнародні зв'язки, анкетне соціологічне дослідження бібліотек, видання єдиного тоді в країні наукового книгознавчого журналу «Бібліологічні вісті», створення архіву українського друку перших пореволюційних років та надзвичайної цінності колекції книгознавчої літератури, підготовка бібліографічних покажчиків - ось неповний перелік наукових та виробничих інтересів УНІК. Проте головними в роботі інституту були наукова та видавнича діяльність.

Відомі вчені Д.Балика, С.Маслов, Ю.Меженко, П.Попов та інші розглядали науку про книгу як комплексну - у взаємозв'язках з бібліотекознавством і бібліографознавством. Основними проблемами досліджень УНІК були вивчення історії та мистецтва української книги, а також дослідження читача. Заслугою УНІК слід вважати перенесення центру досліджен-

ня в ланці «книга-читач» саме на читача, на відміну, приміром, від книгознавчих установ Москви та Ленінграда, де передусім досліджували теорію книги.

Не весь науковий доробок інституту було втілено в публікаціях, хоча навіть кількісні характеристики випуску наукових праць окремими виданнями є репрезентативними для такої невеликої дослідної організації, як УНІК. Слід зважати й на складний фінансовий, поліграфічний стан у республіці в 20-х роках. І все ж інститут